

Bárdos Lajos születésének 110 éves évfordulója

Székeljudvarhely, 2009. november 23.

Bárdos Lajos 1899. október 1-jén született Budapesten. Zeneszerető családban nőtt fel, gyermekkorában hegedülni tanult, de, – mint saját maga ezt többször elmesélte – az igazi zenei érdeklődését néhány év múlva a kamarazenélés keltette fel. Brácsásként vett részt az együttesben. A katonai szolgálat után 1918-ban a Műegyetemen kezdte tanulmányait, érdeklődése mégis a zene felé irányította, 1919-ben felvételizett a Zeneakadémián brácsajátékával, de mivel ilyen szak még akkor nem volt, elutasították. A következő évben zeneszerzés tanszakra nyert felvételt Siklós Albert osztályába. A következő évtől Kodály Zoltán osztályába került – saját szavait idézve – ezt élete nagy szerencséjének tartotta, – „Négy feledhetetlen év volt...Kodály Zoltán nagyon keveset beszélt, mégis nagyon sokra megtanított.”

(Az utókor is úgy emlékezik rá, hogy nagyon híres évfolyam volt, 13 hallgatója mind kiváló zenész lett. Sokan közülük külföldön értek el nagy sikereket, de megnevezném a magyar zenei életben-pedagógiában jelentős szerepet betöltő Ádám Jenőt, Kerényi Györgyöt és Kertész Gyulát, akikkel Bárdos később sokat dolgozott együtt.)

A népdallal való találkozás érezte hatását a növendék-komponista alkotómunkájában is. Zongorakíséretes kórusműveket is komponált, diplomamunkája vonósnégyes volt.

Az életre szóló szemléletet, emberi viszonyulást, az életpályát meghatározó benyomásokat a cserkészmozgalomban való részvétel is irányította, melyben már 13 éves korától vett részt. Egyik kiemelkedő eseményét 1921 nyara hozta meg. Saját szavait idézve: „Első zeneakadémiai évem már mögöttem volt. Akkoriban ismerkedtünk meg a népdallal, mint rendkívüli hatású újdonsággal. A feledhetetlen bakonybéli táborozáson kezdtem tanítani a magyar népdalokat. Tudtommal ez volt az első eset, hogy fővárosi diákok ajkára kerültek falvaink szépséges dallamai.”

A cserkészek összejövetelét, ünnepei kisebb kompozíciók megírására is alkalmat adtak. Itt született meg a Kis kece lányom dallamára egyik legnépszerűbb kis kórusműve, a Tábortűznél – Szellő zúg távol. (Dr. Márkus Miklós szövegére, akivel gimnazista korától élete végéig jó barátságban volt.)

Hogy indult a pályakezdés: az ifjú végzős hallgatók kottamásolással tartották fenn magukat, és – akkor még a némafilm korszaka lévén – mozi-zenekari hegedüléssel próbálkozott. 1925 őszétől a pedagógiai munka lehetősége is megnyílt, egykori iskolájában az I. kerületi Werbőczy Gimnáziumban kapott énektanári állást. Ugyanakkor a Városmajori katolikus templom Cecília kórusának karnagyi feladatait vállalta el. Itt tanulta meg az énekkarszervezés, vezénylés, kóruskomponálás minden kisebb-nagyobb feladatát. Idézem: „magam komponáltam műveket a kórusom részére... Itt tanultam meg mi az énekszerű.”

(Ugyanez évben Tanítóképző intézeti tanári képzést nyert az Apponyi Kollégiumban.)

1928-ban Harmat Artúr (az egyházi zenei tanszak alapítója) meghívta Bárdost a Zeneművészeti Főiskolára. (Mai nevén: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.) Ennek tanára, különböző szakon tanszékvezetője volt negyven éven át, és 14 különböző tárgyat tanított ezen időszak alatt. Az akkori Középiskolai Ének-zene tanári Tanszakon összhangzattant tanított. Ott lehettem tanítványa magam is. Ő volt a TANÁR ÚR csupa nagybetűvel, akit rajongásig szerettek növendékei. Pedagógiai munkásságában

vallotta, hogy: „Ha a Tanító szereti Tanítványait és szereti a Tantárgyat, akkor indukciós áram keletkezik, és a Tanítvány menthetetlenül megszereti a Tárgyat.”

Zenetudományos munkásságának kiteljesedését a Zenetudományi tanszakon végzett munkája jelentette, új szemléletmóddal, új felfedezésekkel gazdagította a szakirodalmat.

1931-től új területen érvényesítette szervezőképességét. Volt évfolyamtársával Kertész Gyulával megalapították a Magyar Kórus Kiadót. Kezdetben könnyű karműveket nyomtattak ki, melyeket az egész országban terjesztettek. Óriási volt a visszhangja és a kereslet. Egyre jobban tágult a repertoár, megjelentették régi szerzők kórusműveit, egyházi énekeket, Kodály Zoltán elsőként megjelent kórusműveit egyenként, majd kötetben. Pedagógiai gyakorló füzetek itt jelentek meg első ízben. Ugyancsak a Magyar Kórus Kiadóban jelent meg Bartók Béla Egyzeneműkarok kötet. Kb. 2000 művet adtak ki, de zenei folyóiratokat is indítottak: Magyar Kórus, Énekszó, Éneklő Ifjúság, Zenei Szemle és Zenepedagógia címmel.

E hatalmas munkásságnak az államosítás vetett véget 1950-ben megszüntetve a Kiadót.

Nagyon jelentősnek tartotta a karnagy tevékenységet mint a zenei kifejezés egyik legmagasabb fokát. Nagy sikereket ért el a Palestrina Kórusal, megalakította a Budapesti Kórust, és két évtizeden keresztül vezette a Mátyás templom kórusát 1942–1962-ig. Sajnos a vezénylest orvosi tanácsra abba kellett hagynia. Rendkívüli szuggesztivitása, lendületes ereje felejthetetlen emléket hagyott egykori énekeiben és a hallgatóságban.

Bárdos Lajos zeneszerzői munkássága hamar áthangolódott a kórusmuzsikára. Munkáját szolgálatnak tekintette, mind az egyházi, mind a világi zenében a használati cél és érték lett az irányítója. Nyomtatásban 1929-ben jelent meg a 101 magyar népdal című kis zsebkönyv Kodály Zoltán előszavával. Innen már csak egy lépés volt a népdal-letétek számát gyarapítani. A további kis népdal-kötetekben, a kicsinyeknek írt műveiben, majd a későbbi nagy népdalfeldolgozásokban az énekelhetőség, a friss szellem jótékony hatása növelte az éneklő kedvet a kórusokban.

Engedjék meg, hogy még egy idézetet mondjak az ő emlékező beszédéből, mely elhangzott a Fészek-klubban, nyolcvanadik születésnapja tiszteletére rendezett ünnepségen.

„Valami friss, új és magyar kellett, hát elkezdtek a népdalok könnyű, egyszerű letéteivel. Ez akkor még újdonság volt nálunk, nem iskolai lecke, hanem meglepő, szinte forradalmi áramlat. Éreztük: ezekből az érdekes dallamokból ki lehet indulni. Ebből azután lassanként nagyobb irodalom lett. Itt is, ott is készült valami; – kettős foglalkozásom hétről-hétre való munkát adott, erre koncentráltam erőmet-időmet.”

Bárdos Lajos – élete utolsó évéig aktív szereplője volt a zenei életnek. Soha nem zárkózott a szakzenész elefántcsont tornyába. Mindig közel maradt a kórusmozgalomhoz. Mindig vállalta karvezető, kóruskarnagyok továbbképzésében való részvételt, publikációival is segítve munkájukat. Ugyanakkor több évtizedes zeneelméleti, stílusismereti kutatásainak eredményeit végső formába öntve jelentette meg köteteit: Harminc írás, Tíz újabb írás, Modális harmóniák, Liszt Ferenc a jövő zenésze címmel. A Liszt- Bartók – Kodály- kutatás rendszerező munkája köszönhető Bárdos munkásságának.

Utolsó műve: „Írások népzeneinkről”. Bár ő személyesen végig követte lektorálásával a könyv végső kialakulását, de a megjelenés éve: 1988, így sajnos már posztumusz kiadványként jelenhetett meg.

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy hosszú ideig dolgozhattam vele szerző – szerkesztő kapcsolatban. Az 1960-as évektől az 1990-es évek elejéig rendszeresen megjelenő módszertani lap volt „Az Ének-Zene Tanítása” Ennek gyakori szerzője volt Bárdos Lajos. Kisebb-nagyobb cikkeket publikált. Volt egy sorozata, a „Morgolódások” Ha felkeltette valami az érdeklődését akár tudományos, akár gyakorlati – tanítási, karvezetői – munkálatok során, szívesen közreadta tanácsait, véleményét.

Mindenkor vezette őt a jobbító szándék. Nagyon sokan fordultak hozzá tanácsért. Mindenkinek válaszolt. Mondhatom, hogy hatalmas levelezést folytatott. Rendkívül udvarias volt. Én azt hiszem Ő soha nem bántott meg senkit. A véleményét oly módon tudta érvényre juttatni, hogy azt inkább megköszönték, mintsem megbántódott volna valaki emiatt. Áradt belőle az ember-szeretet, a mások tisztelete.

Persze nagyon gyakran humorral ízesítette a mondanivalót. Közismert volt sziporkázó humora.

És itt kapcsolódik a családszerető apa személyisége, aki 11 gyermekét nevelte figyelmes szeretettel, kedves feleségével, a szeretett Édesanyával Waliczky Irénnel. Nagy köszönet illesse fiát – Daróci Bárdos Tamás Erkel-díjas zeneszerzőt, aki a megemlékezések során oly meggyőző szavakkal tár föl a családról szóló élményeket, hogy mind szélesebb palettán ismertté válhasson Bárdos Lajos személyisége.

A zeneszerző, a zenetudós, a karnagy, a szerkesztő-kiadó csodálatosan szervező-rendszerező elme volt. Minden területen jelentőset alkotott. Mély érzelmű egyházi művei, csodálatos gazdagságot bemutató népdalfeldolgozásai, költők verseire írott művei mind ismertek kórusaink repertoárjában. Karnagyi munkássága az emlékeinkben él már csak, de művei, tudományos írásai, publikációi köztünk vannak.

1986-ban bekövetkezett halálát követően kollégái, tanítványai kezdeményezésére, – a család tagjainak egyetértésével, támogatásával – megalakították a Bárdos Lajos Társaságot, majd néhány évvel később létrehozták a Bárdos Múzeumot – egykori lakóházában – Budapesten a II. kerületben a Margit kőrúton azon nemes céltól vezetve, hogy megismertessék szellemét, munkásságát, műveit a következő generációkkal is.

Több kórus és iskola vette már föl Bárdos Lajos nevét. Elsőként Debrecenben, a ma már Egyetemi szintű Zeneművészeti Főiskola kiváló karnagya Szesztay Zsolt alapította a Bárdos Lajos Leánykart.

Az iskolák, (immáron 9-en) az ország különböző területén vannak, évente ünnepélyes keretek között emlékeznek meg névadójukról, továbbéltetve az emlékezés lángját.

Örvendetes módon most a jubileumi évben Bárdos Lajos születésének 110. évfordulóján választotta a budapesti – Alsóerdősori Általános Iskola és Gimnázium Bárdos Lajos nevét.

A képzőművészet is csatlakozik Bárdos Lajos tisztelői közé: Tavasz Noémi grafikus és festőművész műveinek gazdag sorában Bárdos Lajos tiszteletére is készített egy linometszet sorozatot a kórusművek témájának ihletett képi megjelenítésével. E sorozatot már több kiállításon bemutatták. (Tudomásom szerint itt Erdélyben is járt már a művésznő több kiállítási anyaga.)

Ez esztendő őszén jelent meg A Magyar Zeneszerzők sorozatában Ittész Mihály írása, – az első Bárdos Lajosról szóló kis monográfia, amely Műjegyzéket is tartalmaz.

A Bárdos Társaság rendezésében minden esztendőben 4 hangversenyt tart (2 őszi, 2 tavaszi) Budapesten a Régi Zeneakadémia Dísztermében ahol minden alkalommal különböző neves kórusok szerepelnek nagy sikerrel. A Múzeumban klubdélutánok keretében különböző zenei előadásokra kerül sor.

Ebben az esztendőben különösen sok megemlékezés, rendezvény és hangverseny volt országszerte. Szeretném megemlíteni a Kempelen Tünde vezette – Bárdos Lajos Zenei Hetek szervezetét – hatalmas munkát fejtenek ki az évente rendezett kórus hangversenyek szervezése területén, országhatáron belül és kívül – tudom itt Székelyföldön is jól ismertek és tartanak hangversenyeket.

Örömmel fogadtuk, hogy Önöknél – Székelyudvarhelyen – ilyen méltó körülmények között emlékeznek Bárdos Lajos zeneszerző, jubileumi évfordulójára, és köszönöm a lehetőséget, hogy hozzájárulhattam Bárdos Tanár Úr emlékének gyarapításához.

Márkusné Natter-Nád Klára